

בתחילה חוץ מראובן ושמעון, ואח"כ הוא חזר ואמר לשמעון —

מהו? איך נפרש את כוונתו?

לשמעון, והוא הדין לראובן. האם כוונתו להתיר אותה לא רק לשמעון אלא גם לראובן. והאי דקאמר, ומה שהוא הזכיר רק את שמעון, משום דפליק מיניה, שהרי כשהוציא בתחילה את שמעון מהכלל, הוא הזכיר את שמעון באחרונה, ולכך עכשיו הוא המשיך עם שמו של שמעון, אולם כוונתו להתירה אף לראובן:

או דלמא, או שמא נאמר, שכוונתו להתיר אותה לשמעון דוקא, ולא לראובן.

בעי הסתפק רב אשי: אם תרצה לפשוט שבאופן שאמר לשמעון כוונתו לשמעון דוקא, מה יהא הדין אם אמר בתחילה חוץ מראובן ושמעון, ואח"כ הוא חזר ואמר אף לשמעון.

מהו? איך נפרש את כוונתו?

אף אראובן קאי, האם כוונתו להתיר אף לראובן —

או דלמא או שמא נאמר, כי מה שהוא אמר

ובא לאסור אותה, וכוונתו שתהיה אסורה על כל העולם, חוץ מראובן ושמעון.⁽¹¹⁾

אם תמצא לומר, גם אם תפשוט את הספק הזה ותאמר כי מאי דאסר שרא, וכוונתו היא להתיר אותה גם לכל העולם וגם לראובן ושמעון, עדיין יש להסתפק באופן שהוא אמר בתחילה חוץ מראובן ושמעון, ואח"כ הוא חזר ואמר שהוא מתירה "לראובן", אך לא הוסיף ואמר גם "לשמעון" — מהו? האיך נפרש את כוונתו!

האם כוונתו לומר, שהוא רוצה להתירה לראובן, והוא הדין לשמעון. והאי דקאמר, ומה שהוא אמר רק לראובן ולא אמר "לראובן ולשמעון" משום שבתחילה, שאמר חוץ מראובן ושמעון, דפתח ביה, הוא פתח בראובן תחילה, ולכך גם עכשיו הוא פתח בראובן, אבל כוונתו להתיר אותה אף לשמעון:

או דלמא, או שמא נאמר, שכוונתו היא לראובן דוקא.

ואם תמצא לומר, אם נרצה לפשוט לראובן דוקא, שכוונתו להתיר אותה רק לראובן ולא לשמעון.

עדיין יש להסתפק באופן שהוא אמר

ואמר לה חוץ מראובן ושמעון, ואח"כ נטלו ממנה, וחזר ונתן לה ואמר לראובן ושמעון, לא שייך להסתפק לפי רבי אליעזר, דכיון שכבר התיר אותה לכל העולם אין לו כח לבא ולאוסרה, שהרי כבר הותרה, וע"ש עוד שהאריך בזה, והריטב"א כתב דהספק של הגמרא באופן שכבר נתן לה ועכשיו חזר ואמר לה לראובן ושמעון, והספק של הגמרא רק לפי רבנן, אבל

11. וביארו רש"י ותוס' שהספק של הגמרא מדובר באופן שהכל היה לפני המסירה, והספק של הגמרא הוא בין לדעת רבנן ובין לדעת רבי אליעזר. לדעת רבי אליעזר הספק הוא למי היא מותרת ולמי היא אסורה, ולדעת רבנן הספק הוא האם יש כאן שיור בגט ולא חל הגט כלל, או שאין כאן שיור בגט והגט כשר. ומוסיף הרמב"ן, שלפי זה, אם כבר מסר לה את הגט

לפי דברי רבי אליעזר, שאפשר לגרש אשה "על מנת שלא תנשאי לפלוני", אם כן, הרי שהלכה אשה זו אחרי גירושה, ונישאת לאחיו של האיש הזה שנאסרה עליו מחמת בעלה הראשון [שהתירה לכל העולם חוץ ממנו], ומת אותו האח בלא בנים, ועכשיו נופלת היא ליבום לפני אחיו, הרי אין הוא יכול לייבם אותה מפני שהיא אסורה לו, כי בעלה הראשון התנה בגט שלא תנשא לו.

ואם כן, הלא נמצא, כי זה שהתנה עמה שלא תנשא לפלוני, עוקר הוא דבר מן התורה! שהרי הוא גורם לעקור את מצוות היבום, כי אילו לא היה בעלה אוסר אותה על אותו פלוני, היא היתה יכולה להתייבם לו, ועכשיו היא אינה יכולה להתייבם!

הא למדת, מכאן אנו למדין, שבאופן שאמר לה "על מנת שלא תנשאי לפלוני", אין זה נכלל במה שאמרה תורה 'וכתב לה ספר בריתות', שהרי לא יתכן שהתורה תכשיר גט שגורם לעקור דבר מן התורה.

נענה, הרים את קולו, רבי יוסי הגלילי, ואמר, השיב אף הוא על דברי רבי אליעזר

ובגמרא מבואר, שרבי יוסי הגלילי פירש

אף לשמעון, אין כוונתו להתיר אותה אותה גם לראובן, אלא כוונתו אעלמא קאי, שלא רק לכל העולם הוא מתיר אותה, אלא גם לשמעון הוא מתירה אותה, אבל עדיין הוא אוסרה לראובן⁽¹²⁾.

תיקו! לא נפשט הספק⁽¹³⁾.

תנו רבנן: לאחר פטירתו של רבי אליעזר, נכנסו ארבעה זקנים להשיב ולהקשות על דבריו של רבי אליעזר, על מה שאמר הנותן גט לאשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני, הרי זה גט כשר ומותרת לכל אדם חוץ מלאותו הפלוני —

ואלו הן ארבעה הזקנים שנכנסו להקשות על דברי רבי אליעזר:

רבי יוסי הגלילי ורבי טרפון ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא.

נענה הרים את קולו רבי טרפון, ואמר והשיב:

ובגמרא מבואר, שרבי טרפון פירש דברי רבי אליעזר באופן שאמר לה "על מנת שלא תנשאי לפלוני"!

אסורה.

13. והראשונים הביאו שרבינו חננאל פסק שבכל הספיקות של הגמרא הולכין לחומרא, אולם הרמב"ם פסק בספק הראשון דמגורשת בודאי ובספק השני אינה מגורשת בודאי, ובספק השלישי והרביעי היא ספק מגורשת, ומשום שדרכו של הרמב"ם שכל מקום שהגמרא אומרת 'אם תמצא לומר' כך נפסקה ההלכה.

לדעת רבי אליעזר לא שייכת האיבעיא וכמו שביאר הרמב"ן.

12. וכתבו התוס' שהספק של הגמרא גם באופן שאמר לה אף לראובן, אולם הריטב"א חולק וסובר דבאופן שאמר לה אף לראובן ודאי שכוונתו לומר שלא רק לכל העולם היא מותרת אלא הוא הדין לראובן, אבל לשמעון היא עדיין

באופן שהוא משייר חוץ מפלוני, הרי עדיין היא לא כרותה ממנו לגמרי ועדיין היא תלויה בו, כיון שמחמתו אינה יכולה להנשא לאותו פלוני.

הא למדת, שאין זה כריתות האמורה בתורה, ואינו גט כשר.

נענה, הרים את קולו, רבי עקיבא, ואמר, השיב אף הוא על דברי רבי אליעזר —

ובגמרא יבואר שקושיא זו היא לפי הצד שדברי רבי אליעזר נאמרו באופן שאמר לה על מנת שלא תנשא לפלוני.

הרי שהלכה אשה זו, שהתיר אותה בעלה לכל אדם על מנת שלא תנשא לפלוני, ונשאת לאחד מן השוק, שהיא מותרת להינשא לו, והיו לה בנים ממנו, ונתארמלה נתאלמנה או נתגרשה, ולאחר מכן עמדה ונישאת לזה האיש שנאסרה עליו מחמת בעלה הראשון (14) —

דברי רבי אליעזר באופן שאמר לה חוץ מפלוני.

היכן מצינו בתורה אסור לזה, אשה שאסורה לאדם אחד, ומותר לזה, לאדם השני —

אלא הכלל הוא: האסור, אסור לכל אדם, והמותר מותר לכל אדם.

הא למדת, מכאן אתה למד, שבאומר "חוץ מפלוני" אין זה כריתות האמורה בתורה, מפני שאינה ניתרת על ידי הגט הזה לכל אדם.

נענה הרים את קולו רבי אליעזר בן עזריה ואמר, השיב אף הוא על דברי רבי אליעזר —

כיון שהתורה אומרת שצריך לגרש אותה בספר כריתות, צריך שהגט יהיה דבר הכורת בינו לבינה, ולאחר הגירושין לא יהא לה שום שייכות לבעלה הראשון, אבל

בטל הגט למפרע, ומתברר שהיא אשת איש, ובכהאי גוונא אמרינן שלא חלה חלות הדבר מתחילה, ולכן הקשו התוס' האיך יכולה להינשא לו.

ותירצו התוס', שמדובר באופן שנישאה אחר מיתת המגרש, ולכן אף שהגט בטל למפרע חלין הקידושין, שהרי בלאו הכי אינה אשת איש שבעלה מת, מכל מקום, כיון שבטל הגט למפרע, כל בניה שנולדו אחר מיתת בעלה הראשון הם ממזרים [עי' בחזון יחזקאל פרק ד' הלכה ח'].
אולם הרמב"ן והרשב"א תירצו, כיון שאי אפשר שהיא תינשא נישואין גמורין כל זמן שהוא חי, בהכרח אנו מפרשים שכונתו של המגרש היתה להתנות שלא תעשה מעשה עם

14. ובתוס' ד"ה ועמדה הקשו, האיך יכולה להינשא לזה שנאסרה עליו, הלא לא יחולו הקידושין משום שאסורה היא עליו באיסור אשת איש. והקשו האחרונים, מדוע לא יחולו הקידושין? הרי כל זמן שעדיין לא נישאת לאותו פלוני, היא גרושה לגמרי, וכיון שהיא פנויה צריכים הנישואין לחול.

ומכח קושיא זו מחדשים האחרונים [שערי יושר שער ז' פרק ט', וקובץ שיעורים בבא בתרא אות רי"א] יסוד, שכל חלות של דבר שאם יחול הדבר הוא מוכרח להתבטל, הרי אף שיש לו אפשרות לחול בינתיים, בכל זאת הוא אינו חל כלל. וכגון בנידון דידן, שאף על גב שעכשיו יכולה לחול חלות קידושין, מכל מקום, מוכרחה היא מיד להתבטל, שהרי מיד אחר הקידושין

היא נאסרת לאותו כהן מחמת ריח הגט, וכמו ששנינו לעיל [פב ב] שאפילו אם לא גירשה אלא ממנו היא אסורה לכהונה.

ואם כן נלמד בזה קל וחומר: מה גרושה לכהן, שהיא קלה, שהיא עבירה קלה, שאינה אלא לאו בעלמא, בכל זאת היא אסורה לכהונה בשביל צד גירושין שבה, מחמת שיש עליה שם גרושה, ואף שלגבי המקדש אינה גרושה אלא אלמנה —

אשת איש, שהיא חמורה מאיסור גרושה לכהן, שיש בה עונש סקילה, לא כל שכן שתיאסר להינשא לאחר מחמת שיש עליה שם אשת איש לגבי אותו פלוני, ואף שלגבי איננה אשת איש —

הא למדת, אלא מכאן אנו למידין, כי היכן שיש עליה שם אשת איש מחמת אותו פלוני ששייר בעלה בגט, אין זה בריתות האמורה בתורה, והיא נחשבת לאשת איש לגבי כל העולם.

אמר להן, לארבעה זקנים, רבי יהושע: אין משיבין את הארי לאחר מיתה. שאם היה רבי אליעזר חי, שמא היה מחזיר לכם תשובה!

קמ"ג סק"ג כתב שדוקא בגט חולקים התוס' על הר"ן, אבל במתנה תוס' מודים להר"ן שהנתינה שנותן לפני חלה ולכן המתנה בטלה.

15. כן הוא לפי פירוש רש"י, אולם בריטב"א פירש שכונת הגמרא שאין זה כריתות מכיון שיתכן מצב שיתבטל הגט ותחזור להיות אשת איש, נמצא שעדיין היא תלויה ואגודה בו ואין זה כריתות.

הלא נמצא גט בטל, שהרי בעלה התנה עמה שלא תנשא לפלוני, וכיון שעברה על התנאי, בטל הגט למפרע, ונמצא שבזמן שהיא נישאת לאחד מן השוק, היא היתה אשת איש ובניה ממזרים —

הא למדת, שאין זה כריתות האמורה בתורה, כי לא יתכן שהתורה תאמר שאפשר לגרש אשה באופן שזה יכול לגרום לממזרים (15).

דבר אחר, באופן אחר הקשה רבי עקיבא על דברי רבי אליעזר —

ובגמרא מבואר שקושיא זו היא לפי הצד שדברי רבי אליעזר נאמרו באופן שאמר לה חוץ מפלוני.

הרי שהיה זה שנאסרה עליו מחמת בעלה הראשון כהן, ומת המגורש, ועכשיו היא מותרת להנשא אף לאותו כהן מחמת שהיא אלמנה, לא נמצאת אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם.

דהיינו, אף על פי שלגבי הכהן היא נחשבת רק כאלמנה ולא כגרושה, משום שכלפיו לא גירשה בעלה הראשון, מכל מקום, כיון שהיא נחשבת לגבי שאר בני אדם כגרושה,

פלוני שנראה כנשואין, ולכן אפילו באופן שנישאת לפלוני בחייו, בטל הגט למפרע.

ולפי זה כתב הר"ן שהנותן מתנה לחבירו על מנת שלא יתן לראובן, ונתן לראובן, נחשב שעבר על התנאי ובטל המתנה למפרע. וכתב רבי עקיבא איגר [בהגהות על השו"ע חו"מ סי' רמ"א סעיף יא], שלפי דעת התוס' אינו כן, שהרי לדבריהם כיון שמחמת התנאי המתנה מתבטלת, אם כן לא חלה נתינת המתנה ולא נחשב שעבר על התנאי. אולם באבני מלואים סי'

שהיבם לא יוכל לקיים מצות יבום, ואינו נחשב שעוקר בידים דבר מן התורה.

ומשנינן: **אלא**, כוונת רבי טרפון היא לומר, שעל ידי מה שהוא הטיל תנאי בגירושין שלא תינשא לאותו פלוני, הוא מתנה לעקור דבר מן התורה⁽¹⁶⁾.

ומקשינן: "מתנה!"? וכי הוא מתנה תנאי שעוקר דבר מן התורה? מי קאמר לה וכי התנה עמה שלא פגוי לה דלא מינסבא, שהיא לא יכולה להנשא לשום אדם אלא ליה, לאחיה דההוא גברא, לאחיו של אותו פלוני שהוא אוסר אותה עליו?! והרי יכולה היא להנשא לאדם אחר, ומדוע זה נחשב שהוא מתנה לעקור דבר מן התורה.

ומשנינן: **אלא**, כוונת רבי טרפון היא לומר, שמחמת התנאי שהתנה עמה שלא תנשא לפלוני הוא גורם לעקור דבר מן התורה. שהרי מחמת התנאי היא אינה יכולה להתייבם, אך אינו עוקר בידים.

ומקשינן: "גורם!"? וכי בכגון זה הוא נקרא כמי שגורם לעקור דבר מן התורה?

אלא מעתה — בת אחיו לא ישא! יהא אסור לאדם לישא את בת אחיו, כי שמא הוא ימות בלא בנים, ותפול ליבום לפני אחיו — שהוא אביה, והרי היא אסורה ליבום מחמת איסור בתו, ונמצא זה גורם לעקור דבר מן התורה.

והרי לא שמענו שיהא איסור לישא את בת אחיו⁽¹⁷⁾.

אמר רבא: כולהו, לכל התשובות שהם השיבו על דברי רבי אליעזר, אית להו יש עליהם פירכא, ואפשר לסותרם. לבר, חוץ משאלתו דרבי אלעזר בן עזריה, דלית ליה פירכא, שעל שאלתו אין לנו תשובה.

תניא נמי הכי, וכן שנינו בבבביתא:

אמר רבי יוסי: רואה אני את דברי רבי אלעזר בן עזריה מדברי כולן משום שעל תשובתו על דברי רבי אליעזר אין פירכא.

וכעת הגמרא באה להסביר את התשובות והפירכות:

אמר מר: שנינו לעיל בבבביתא:

נענה רבי טרפון ואמר: הרי שהלכה אשה זו שבעלה התנה עמה שלא תנשא לפלוני, ונישאת לאחיו של זה האיש שנאסרה עליו מחמת בעלה הראשון שגרשה חוץ ממנו, ומת אותו האח בלא בנים, ועכשיו נופלת היא ליבום, אך אינו יכול לייבם אותה מפני שהיא אסורה לו מחמת שבעלה הראשון התנה בגט שלא תנשא לו — הלא נמצא זה שהתנה עמה שלא תנשא לפלוני, עוקר דבר מן התורה! שהרי אילו לא היה אוסר אותה על אותו פלוני, היא היתה יכולה להתייבם לו אחר שמת אחיו בלא בנים, ועכשיו אינה יכולה להתייבם.

ומקשינן: וכי "עוקר" הוא?! וכי זה כשגירשה באופן זה איהו עקר, וכי הוא העוקר בידים את מצות יבום? הרי מצות יבום אינה מוטלת עליו, אלא הוא גרם

17. והקשה רבי עקיבא איגר על קושיית הגמרא שאינו דומה לנידון דידן, שהרי לגבי בת אחיו אינה נופלת כלל ליבום מחמת איסור בת אחיו,

16. והקשו הראשונים הרי בכל מתנה על מה שכתוב בתורה התנאי בטל והמעשה קיים, ועיין ברשב"א ובריטב"א שהאריכו בזה.

אלימא, אם נאמר, שרבי טרפון הקשה על דברי רבי אליעזר במשנה, שנחלק עם רבנן באופן שאמר לה "הרי את מגורשת חוץ מפלוני", ועל זה השיב רבי טרפון שאם היא תינשא לאחיו של אותו פלוני והוא ימות, יהא אסור לה להתיבם לאותו פלוני (18) —

אין זה יתכן. כי הרי משרא שרא, מותרת היא אפילו לדעת רבי אליעזר באופן זה להינשא לאותו פלוני, ואין כאן עקירת דבר מן התורה —

וכדתניא, כמו ששינונו בברייתא: מודה רבי אליעזר (19) במגרש את אשתו, ואמר לה "הרי את מותרת לכל אדם, חוץ מפלוני", והלכה וניסת לאחד מן השוק, ואחר כך היא נתארמלה נתאלמנה או נתגרשה ממנו,

אלא, היינו פירכא. זוהי כוונת רבא, שאמר שיש פירכא על תשובתו של רבי טרפון. ואכן, כמו שהנושא בת אחיו לא נחשב שגורם לעקור דבר מן התורה, כך שיוור בגט לא נחשב לעקירת דבר מן התורה.

ועתה הגמרא מבארת את גוף דברי רבי טרפון:

ובמאי? על איזה דבר מדברי רבי אליעזר הקשה רבי טרפון?

שהרי יש לנו שני אופנים בביאור דברי רבי אליעזר. לפי התנא של המשנה נחלק רבי אליעזר עם רבנן באומר "חוץ מפלוני", ואילו לפי התנא של הברייתא נחלק רבי אליעזר עם רבנן באופן שאומר "על מנת שלא תנשאי לפלוני".

וכתב החזו"א שהגמרא באמת היתה יכולה לדחות כן. אולם באמת כבר הוכיח באמרי משה סי' ט' בהרבה ראיות שקידושי חוץ מפילים ליבום, וכיון שהיא אשת המת לגבי חלק מהעולם היא נופלת ליבום לכל העולם.

19. והקשה רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס, מדוע לא הביאו הפוסקים דין זה שאם נישאת לאחר מותרת, ואף שאנו פוסקים כדעת רבנן שבאמר חוץ מפלוני לא אמר כלום, מכל מקום עדיין יש נפקא מינה באופן שאמר הרי מגורשת חוץ מעכו"ם, שמבואר במשנה לקמן שלכולי עלמא זה גט כשר, ואם נשאת אח"כ ומת מותרת להינשא לגוי אחר שיתגייר.

ותירץ הגרי"ז, שבאומר חוץ מעכו"ם זה גט גמור, מכיון שגירש לגבי כל מי שהוא בר גיטין וקידושין, וממילא פקע האישות של הראשון לגמרי, ומה ששייר את העכו"ם זה לא חל כלל,

ולכך אינו נחשב שעוקר מצוות יבום כיון שאין מצוה באופן זה, אבל הכא הרי אין איסור שימנע את נפילתה ליבום, אלא שבמציאות אינה יכולה להתייבם כיון שאם תתיבם יתבטל הגט מחמת התנאי, ולכך נחשב שעקר מצוות יבום. ועיין בחזון איש שכתב שקושיית רבי עקיבא איגר תלויה במחלוקת הראשונים בריש יבמות אם באופן שאינה יכולה להתייבם מחמת תנאי היא פטורה מחליצה או לא, דאי נימא שהיא פטורה אף מחליצה, בהכרח שגם באופן שמצד הדין היא יכולה להתייבם, אלא שבמציאות אינה יכולה להתייבם מחמת התנאי אינה נופלת ליבום.

18. והקשה החזון איש, איך יש לגמרא צד שרבי טרפון הקשה על רבי אליעזר דמתניתין? הרי באופן שאמר לה חוץ מפלוני אין זה עוקר דבר מן התורה, שהרי לגבי האח החי אינה נחשבת לאשת המת אלא היא נחשבת לאשת הראשון.

שמותרת לזה שנאסרה עליו. והיינו, היא יכולה להינשא אף לאותו פלוני שבעלה התנה עמה שלא תנשא לו.⁽²⁰⁾

אלא, תשובתו של רבי טרפון היא לפי התנא של הברייתא, שרבי אליעזר נחלק עם רבנן באופן שאמר לה "הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני" —

ועל זה השיב רבי טרפון, שאם היא תינשא לאחיו של אותו פלוני והוא ימות, יהא אסור לה להתיבם לאותו פלוני, ואפילו אם באמצע היא ניסת לאחר. כי אם היא תתיבם לאותו פלוני, הרי הגט יתבטל למפרע מחמת תנאו.

עוד שנינו בברייתא: **נענה רבי יוסי הגלילי ואמר: היכן מצינו בתורה אסור לזה**, אשה שאסורה לאדם אחד, **ומותר לזה**, ומותרת לאדם השני —

אלא הכלל הוא, **האסור, אסור לכל אדם, והמותר, מותר לכל אדם.**

ומקשינן: וכי לא מצינו דברים שאסורים לאחד ומותרים לשני? והרי מצינו באכילת תרומה ובאכילת קדשים, שאסורה אכילת תרומה וקדשים לזה, לישראל, ומותרת אכילתם לזה, לכהן.

ומשנינן: **באיסור אשה קא אמרינן**. כוונת רבי יוסי הגלילי היא להשיב — שלא מצינו אשה שתהא מותרת לזה ואסורה לזה.

ומקשינן: והרי מצינו לגבי איסור עריות שאסורה על קרוביה ומותרת לאחרים!?

ומשנינן: **באישות קאמרינן**. כוונת רבי יוסי הגלילי להשיב — שלא מצינו אשה שנאסרת על ידי קידושין לאחד ומותרת לשני.

ומקשינן: הרי גם בקידושין מצינו אשה שמותרת לאחד ואסורה לשני, שהרי כל **אשת איש** מותרת לבעלה ואסורה על כל העולם!?

ומשנינן: אכן, **היינו פירכא**. זוהי כוונת רבא שיש פירכא על תשובתו של רבי יוסי הגלילי.

ועתה מבארת הגמרא את גוף דברי רבי יוסי הגלילי:

ובמאי, על איזה מדברי רבי אליעזר הקשה רבי יוסי הגלילי —

אילימא, אם נאמר שרבי יוסי הגלילי הקשה

וכשנתגייר אפילו אם לא נישאת לאחר היא מותרת.

20. וטעם הדבר פירשו רש"י ותוס', כיון שנישאת לאחר הרי הוא אוסר אותה על כל העולם, ואף בעלה הקודם בכלל, וכיון שכעת היא נחשבת לאשתו של השני לגמרי, פקעה האישות של הראשון לגמרי וממילא בטל השירור

ששייר בגט שלא תינשא לפלוני. ובמגיה לאבני מלואים סי' קל"ז סק"ב הוסיף לבאר, שהרי אי אפשר שתינשא לאחר אם יש בה צד אישות של המגרש, דאם כן נמצא משתמש בצד אשת איש של חבירו ותהא אסורה עליו, וכיון שהרי מבואר בתורה [לפי דעת רבי אליעזר], שאפשר לגרש חוץ מפלוני ומותרת לעלמא, בהכרח שהתורה

על דברי רבי אליעזר שהובאו בברייתא, שמדובר באופן שאמר לה הרי את מגורשת **על מנת** שלא תנשאי לפלוני, והרי זה גט כשר. ועל זה הקשה רבי יוסי הגלילי שלא מצינו אשה שאסורה לזה ומותרת לזה —

אין זה יתכן. כי באופן שהתנה עמה על מנת שלא תנשאי לפלוני, זה לא נחשב שהיא נאסרה עליו, שהרי הותרה **אצלו בזנות**. כיון שכל התנאי היה שלא תנשא לפלוני, אבל עדיין היא מותרת להיבעל לו, ואין זה נקרא 'מותרת לזה ואסורה לזה', כי מה שהיא אסורה להינשא עמו אינו אלא תנאי בעלמא.

ומשנינן: **אלא**, הפירכא של רבי יוסי הגלילי היא על דברי רבי אליעזר במשנה, באופן שאמר לה "חויץ מפלוני", כי היות ושייר את אותו פלוני לגמרי, ולגביו היא נשאת באיסור אשת איש, לכן היא נחשבת 'מותרת לזה ואסורה לזה'.

עוד שנינו בברייתא: **נענה רבי עקיבא ואמר: הרי שהלכה אשה זו שהתיר אותה בעלה לכל אדם "אלא לפלוני", ונשאת לאחד מן השוק, שהיא מותרת להינשא לו, והיו לה בנים ממנו, ונתארמלה ונתאלמנה או נתגרשה, ולאחר מכן עמדה ונישאת לזה האיש שנאסרה עליו מחמת בעלה הראשון — הלא נמצא גט בטל, שהרי על ידי שלא קיימה את התנאי ונשאה לאותו פלוני, התבטל הגט למפרע, ונמצא שבזמן שהיתה נשואה לאחד מן השוק, היא היתה אשת איש, ובניה שנולדו ממנו הם ממזרים —**

ומקשינן: **אי הכי**, אם כן, שאנו חוששין שהיא לא תקיים את התנאי, **בכולה תנאי דעלמא**, בכל מקום שמטיל תנאי בגט שאם לא תקיים את התנאי יתבטל הגט, **נמי לא תנסיב**, נאסור עליה להינשא, כי **דלמא לא מקיימא ליה לתנאיה**, נחשוש שמא היא לא תקיים את התנאי, **ונמצא גט בטל ובניה ממזריין**.

ומשנינן: אכן, **היינו פירכא**. זוהי כוונת רבא שיש פירכא על תשובתו של רבי עקיבא.

ועתה מבארת הגמרא את גוף דברי רבי עקיבא:

ובמאי על איזה מדברי רבי אליעזר השיב רבי עקיבא (21) —

אילימא, אם נאמר שרבי עקיבא הקשה על דברי רבי אליעזר שהובאו במשנה, שנחלק עם רבנן באופן שאמר לה הרי את מגורשת חויץ מפלוני, ועל זה השיב רבי עקיבא שאנו חוששין שמא תנשא לאחר ויהיו להם בנים, ואחר כך תתאלמן ממנו ותנשא לאותו פלוני, ונמצא גט בטל ובניה ממזרים —

זה לא יתכן. שהרי **משרא שרא**, מותר לה אפילו לדעת **רבי אליעזר** להינשא לאותו פלוני —

וכדתינא, וכמו ששנינו בברייתא: **מודה רבי אליעזר במגורש את אשתו ואמר לה הרי את**

21. והקשה המהרש"ל מה ההוה אמינא להעמיד את דברי רבי עקיבא בחוץ, הרי באופן שאמר לה חוץ אין זה תנאי ואין הגט בטל למפרע ואין

נתנה רשות לשני להפקיע את אישותו של הראשון. ועין עוד בתוס' לעיל פב ב ד"ה כגון דבקיודשין לא שייך האי דינא, ועיין חזו"א.

שאינו אלא איסור לא תעשה, בכל זאת היא אסורה לכהונה בשביל צד גירושין שבה, מחמת שיש עליה שם גרושה, ואף שלגבי המקדש היא אינה גרושה אלא אלמנה —

אשת איש, שהיא חמורה, שאיסורה חמור מאיסור גרושה לכהן, שעונשה של אשת איש הוא בסקילה, **לא כל שבן** ודאי שתיאסר להינשא לאחר מחמת שיש עליה שם אשת איש לגבי אותו פלוני, ואף שלגביו אינה אשת איש —

ועתה מבארת הגמרא את תשובתו השניה של רבי עקיבא:

ובמאי? על איזה דבר מדברי רבי אליעזר סובבת התשובה השניה של רבי עקיבא —

אילימא, אם נאמר שרבי עקיבא השיב על רבי אליעזר, שנחלק עם רבנן באופן שאמר לה הרי את מגורשת **על מנת** שלא תנשאי לפלוני (22) —

הרי גרושה **אצלו בזנות** הרי אינה אסורה, ב-19 אלא להינשא לו מחמת התנאי, אבל אינה אסורה עליו באיסור אשת איש, ובזנות היא מותרת לו, ואם כן היא נחשבת כגרושה גם לגבי אותו כהן, שהרי היא מותרת לחיות עמו חיי אישות —

ואם כן, אי אפשר ללמוד מכאן בקל וחומר, שבאומר "על מנת שלא תנשאי לפלוני" תהא אסורה על כל העולם באיסור אשת

מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, והלכה וניסת לאחר מן השוק, ואחר כך היא נתארמלה נתאלמנה או נתגרשה ממנו, שמותרת לזה שנאסרה עליו. היא יכולה להינשא לאותו פלוני, על אף שבעלה אמר שהוא מתירה לכל העולם חוץ ממנו, כיון שהיה הפסק על ידי נישואיה לאדם אחר.

אלא תשובתו של רבי עקיבא היא לפי התנא של הברייתא, שרבי אליעזר נחלק עם רבנן באופן שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם **על מנת** שלא תנשאי לפלוני, שאף אם בינתיים היא נישאת לאדם אחר, מכל מקום אם היא תינשא לאותו פלוני בטל הגט למפרע —

עוד שנינו בברייתא:

דבר אחר, באופן אחר השיב רבי עקיבא על דברי רבי אליעזר: **הרי שהיה זה שנאסרה עליו מחמת בעלה הראשון כהן, ומת המגרש** ועכשיו היא מותרת לאותו כהן מחמת שהיא אלמנה, **לא נמצאת אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם,** אף על פי שלגבי הכהן היא נחשבת רק כאלמנה ולא כגרושה, מכל מקום כיון שהיא נחשבת לגבי שאר בני אדם כגרושה, היא נאסרת לאותו כהן מחמת ריח הגט, וכמו ששנינו לעיל [פב ב] שאפילו אם לא גירשה אלא ממנו היא אסורה לכהונה —

ואם כן נלמד בזה קל וחומר: **ומה גרושה לכהן, שהיא קלה,** שאיסורה הוא איסור קל,

22. והקשה רבי עקיבא איגר איך הגמרא רוצה להעמיד את דברי רבי עקיבא בעל מנת, הרי באופן שאומר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני

בניה ממזרים, ותירץ המהרש"א שעדיף לגמרא להקשות את אותה השאלה ששאלה לעיל לרבי יוסי הגלילי, ועיין בראשונים שכבר כתבו כן.